

Professions- och utvecklingsguide

Förskolläraryrket

Verksamhetsförlagd utbildning, VFU

Stödmaterial för handledare och studenter:

Ett kompletterande stödmaterial för att hjälpa till att sätta in de enskilda VFU-kurserna i ett programsammanhang och för att bidra till att studenten rustas för att ta helhetsansvar.

Vers. 2019-02-07

Innehåll

Hur allt hänger ihop	4
Så här kan handledare förbereda sig inför utvärderingen	5
Så här använder du Professions- och utvecklingsguiden när du fyller i Utvecklingsplanen	6
Vägen till ett helhetsansvar	7
Översikt VFU-kursmål: Förskolläraryrket	8
Examinationsformer som studenten möter i de olika VFU-kurserna	9
Tabell över hur de aktiva verben i kursmålen kan kännas igen.....	10
Kursmentorernas medverkan i kurs	14

Hur allt hänger ihop

VFU-kurserna ligger på olika progressionsnivåer. Genom de progressionsstråk som löper genom utbildningen stöttas den studerandes utveckling av grundläggande kunskaper för att sedan alltmer kunna hantera de uppgifter som ingår i läraryrket. Genom de återkommande VFU-perioderna, som är integrerade med ämnesstudier, får studenten möjlighet att tillämpa och prövas i färdigheter och förmågor inom utbildningens olika ämnen. Den avslutade VFU:n genomförs under en längre period för att möjliggöra att den studerande på ett samlat sätt får tillämpa och bli examinerad på kunskaper, färdigheter, förmågor och förhållningssätt som tränats under utbildningens olika kurser.

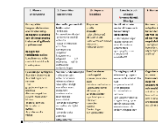
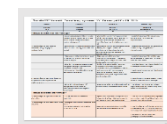
I varje enskild VFU-kurs skrivs kursens mål fram i ett **omdömesformulär** och det är det dokumentet som ligger till grund för examinatorns bedömning. Det dokumentet ska inte blandas ihop med det här dokumentet, **Professions- och utvecklingsguiden**. Det här dokumentet är ett kompletterande stödmaterial för att hjälpa till att sätta in de enskilda VFU-kurserna i ett sammanhang och för att bidra till att studenten rustas för att ta helhetsansvar.

De generella lärarförmågorna behöver tränas under samtliga VFU-perioder för att studenten ska kunna klara av att ta helhetsansvar i den avslutande VFU:n. **Det är dock alltid bedömningskriterierna i respektive kurs omdömesformulär som avgör till vilken grad och på vilket sätt målen ska uppnås.**

I den här Professions- och utvecklingsguiden, PUG, finner du följande:

- **Översikt över samtliga VFU-kursers kunskapsmål:** En matris för *didaktiska* och en för *sociala kunskapsmål*. Där kan ett måls stegring följas genom utbildningen från första VFU-kursen till den avslutande.
- **Generella kompetenser – Vägen till ett helhetsansvar**
- **Tabell över hur de aktiva verben i kursmålen kan kännas igen:** Exemplifierar hur de aktiva verben i kursmålen kan synliggöras och ta sig uttryck. Dessa exempel är främst hämtade ur Skolinspektionens observationsprotokoll och Yrkesetiska rådets kravbeskrivningar för lärare.

Så här kan handledare förbereda sig inför utvärderingen

1. Läs igenom bedömningsdelen i senaste *VFU-guiden för handledare* (laddas ner via VFU-hemsidan). Lyssna gärna också på del 4 i Handledarintroduktionen som finns online via VFU-hemsidan: <https://liu.se/artikel/verksamhetsforlagd-utbildning-vid-lararutbildningen>

2. Läs igenom de kursdokument som kursansvarig skickar till dig. Sätt dig in i Omdömesformuläret för den kurs som studenten går och de mål som studenten ska utvärderas i.

3. Ta reda på hur den aktuella VFU-kursen förhåller sig till övriga VFU-kurser i utbildningen. Se Översikt kursmål s.7.

4. a. Fundera på hur de olika bedömningskriterierna i omdömesformuläret skulle kunna kännas igen på en lägre respektive högre nivå. Ta hjälp av "Tabell över kännetecken" s.9
b. Diskutera målen och kännetecknen på de aktiva verben i kursmålen med din student, så att ni båda är överens om vad som menas med målbeskrivningarna.

5. Bestäm tillsammans vad ni ska öva och när samt när studenten ska prövas. Återkom regelbundet till dokumenten för att stämma av och sätta upp nya delmål.

Omdömesformulär 1-2 Bedöma	
Bedömda kursmål	
Bedömda kursmål i relation till kursmål och kursplan	
1. Bedöma kursmål i relation till kursmål och kursplan	2. Bedöma kursmål i relation till kursmål och kursplan
3. Bedöma kursmål i relation till kursmål och kursplan	4. Bedöma kursmål i relation till kursmål och kursplan

Tabell över kännetecken	
Kännetecken för kursmål	
1. Kännetecken för kursmål	2. Kännetecken för kursmål
3. Kännetecken för kursmål	4. Kännetecken för kursmål

Så här använder du Professions- och utvecklingsguiden när du fyller i Utvecklingsplanen

Huvudsyftet är att erbjuda ett stöd för student och handledare i deras diskussioner kring studentens utvecklingsbehov i relation till den aktuella VFU-kursens mål. Professions- och utvecklingsguiden ska användas som ett *diskussionsunderlag* i syfte att tydliggöra utvecklandet av lärarstudentens yrkesprofessionella förmågor under den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU).

VFU 1		VFU 2		VFU 3	
Plats:		Plats:		Plats:	
Repetit:		Repetit:		Repetit:	
Skola:		Skola:		Skola:	
Måna styrkor:					
Utvecklingsområde 1					
Vad:					
Hur träna/öva:					
Utvecklingsområde 2					
Vad:					
Hur träna/öva:					
Utvecklingsområde 3					
Vad:					
Hur träna/öva:					

Utvecklingsplan (finns att hämta i ett separat dokument)

Målet med att upprätta en *utvecklingsplan* är att studenten ska kunna uppmärksamma och följa sin egen utveckling. Den ska främst ses som ett stödmaterial för studenten. I en del VFU-kurser kan Utvecklingsplanen ingå som en del i en kursuppgift, t.ex. som underlag för reflektion. I Utvecklingsplanen sammanfattar student och handledare tillsammans de styrkor och utvecklingsområden som studenten visat under innevarande VFU-period. Studenten formulerar där, med handledarens stöd, exempel på sådant som studenten kan/bör träna på inför kommande VFU-period. Vi rekommenderar att student (och handledare) även för loggbok och noterar de tankar och reflektioner som uppkommer under VFU-perioden.

- *Inför VFU:n* tänker studenten igenom sina starka sidor i relation till yrkesrollen och kursens mål samt försöker formulera vad som behöver tränas och utvecklas. Detta diskuteras med handledaren i samband med det första mötet (Överenskommelsen, se *VFU-guide för studenter* respektive *VFU-guide för handledare*). Till sin hjälp har student och handledare omdömesformulärets mål för den aktuella kursen samt Progressions- och Utvecklingsguidens översikt över kursmål.
- *Under VFU:n* diskuterar handledare och student hur det går och vad studenten behöver träna och utveckla.
- *Vid slutet av VFU-perioden* är det viktigt att student och handledare gör ett avslut och att studenten dels fyller i vad som blivit bättre (Styrkor) och dels ett till tre utvecklingsområden (Vad behöver utvecklas och Hur detta skulle kunna tränas) inför nästa VFU. För att studenten ska få en samlad bild över sin utveckling och sina utvecklingsbehov inför avslutande VFU, rekommenderar vi att studenten sparar alla sina utvecklingsplaner.

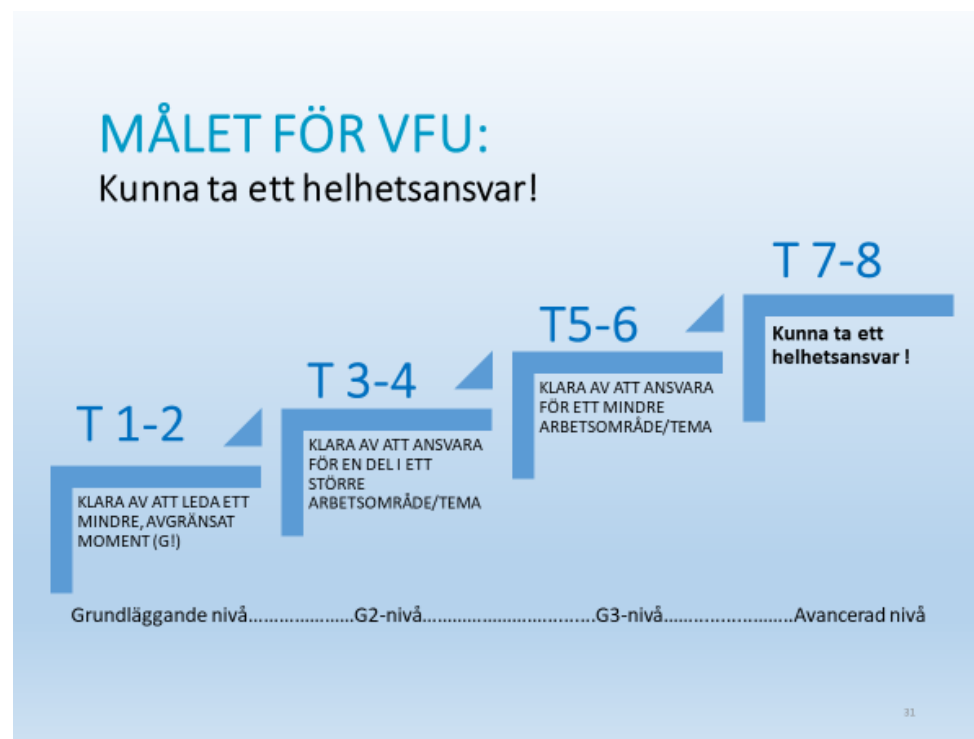
Vägen till ett helhetsansvar

För varje ny VFU-period ska studenten kunna ta ett allt större ansvar för att, under den avslutande VFU-perioden, kunna axla ett helhetsansvar. Det är viktigt att detta finns i åtanke och förbereds under de tidigare VFU-perioderna:

Helhetsansvar innebär att studenten får möjlighet att öva och prövas i sitt kommande yrke, d.v.s. socialt och didaktiskt under en längre sammanhållen tid. I praktiken innebär det att studenten i så stor utsträckning som möjligt tar över de uppgifter som handledaren brukar ansvara för. Det gäller till exempel arbete i barngrupp, samverka i arbetslag, föräldrakontakter, dokumentation, reflektion, planering, genomförande, utvärdering och återkoppling.

Studenten ingår ofta i ett arbetslag och tar alltså över den del av ansvaret som handledaren brukar ha i det dagliga arbetet. När det gäller speciella uppdrag som handledaren har, kan studenten överta dessa efter överenskommelse. Handledare och student ska

gemensamt åstadkomma att studenten tar ett kliv fram, medan handledaren tar ett steg tillbaka. Ett alternativ är att handledaren är kvar i barngruppen, men att studenten tar över en kollegas arbete. Detta för att handledaren ska kunna följa studenten. Inför helhetsansvaret behövs ett samtal om hur studenten ska få chans att agera självständigt och samtidigt få feedback på sin insats. I varje kurs är det vissa mål som ska tränas och uppnås, såväl didaktiska som sociala. Därutöver behöver studenterna träna på allt annat som ingår i en pedagogs verktygslåda; anpassa sitt kroppsspråk, tillämpa estetiska arbetsformer, använda rösten, hantera olika dokument och digitala hjälpmedel, arbeta i olika rum...

Översikt VFU-kursmål: Förskolläraryrket (Numreringen på målen i VFU-kurs 5-6 hänvisar till kännetecknen av aktiva verb s.9)

Termin 1	Termin 2	Termin 3	Termin 4	Termin 5	Termin 7
VFU-kurs 1	VFU-kurs 2	VFU-kurs 3	VFU-kurs 4	VFU-kurs 5	VFU-kurs 6
970G33	970G37, FÖ	Spr+Ma 970G41	970G30, Tk+NA	970G38	970A06
5 dagar	20 dagar	20 dagar	10 dagar	25 dagar	20 dagar
Tillämpade didaktiska lärarförmågor					
orientera sig om den pedagogiska verksamheten	beakta styrdokumentens värdegrund i planering och undervisning	reflektera över den egna planeringen i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet		självständigt konkretisera styrdokumentets innehåll i lärande och omsorgssituationer för barn i förskolan	1. självständigt konkretisera styrdokumentets innehåll i den pedagogiska verksamheten och anpassa dem till barns skilda förutsättningar
					2. självständigt organisera miljöer för lärande och utveckling utifrån forsknings- och erfarenhetsbaserad kunskap inom det förskolepedagogiska området
med handledarens stöd kunna planera ett pedagogiskt moment och därigenom uppvisa grundläggande didaktiska förmågor	planera undervisning av enskilda moment i förskolan	planera undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande	planera undervisning kring naturvetenskap och teknik anpassade för barn i förskolan	planera, genomföra en aktivitet i förskolan utifrån ett didaktiskt perspektiv	3. ta helhetsansvar under en tvåveckors period för planering av förskoleverksamhet i enlighet med styrdokument, didaktiska teorier och modeller
med handledarens stöd kunna genomföra och diskutera ett pedagogiskt moment och därigenom uppvisa grundläggande didaktiska förmågor	undervisa enskilda moment i förskolan	genomföra undervisning i förskolan i relation till språk och matematik utifrån styrdokument och relevanta teoretiska perspektiv för att stimulera barns utveckling och lärande	genomföra undervisning kring naturvetenskap och teknik anpassade för barn i förskolan	ta ett helhetsansvar för att, i enlighet med gällande styrdokument, didaktiska teorier och modeller, genomföra undervisning i förskolan och knyta den till utveckling, lärande och fostran i förskolans verksamhet	4. ta helhetsansvar under en tvåveckors period för genomförande, ledning av förskoleverksamhet i enlighet med styrdokument, didaktiska teorier och modeller
	utvärdera planering och genomförd undervisning av enskilda moment i förskolan	utvärdera planerad och genomförd undervisning av språk och matematik	utvärdera undervisning kring naturvetenskap och teknik anpassade för barn i förskolan	dokumentera och analysera en aktivitet i förskolan utifrån ett didaktiskt perspektiv	5. ta helhetsansvar under en tvåveckors period för utvärdering av förskoleverksamhet i enlighet med styrdokument, didaktiska teorier och modeller
			visa lyhördhet för barns behov och förmågor i förskolans undervisning		6. visa förmåga att ta tillvara barns kunskaper och erfarenheter och skapa förutsättningar för alla barn att lära och utvecklas

Termin 1	Termin 2	Termin 3	Termin 4	Termin 5	Termin 7
VFU-kurs 1	VFU-kurs 2	VFU-kurs 3	VFU-kurs 4	VFU-kurs 5	VFU-kurs 6
970G33	970G37, FÖ	Spr+Ma 970G41	970G30, Tk+NA	970G38	970A06
5 dagar	20 dagar	20 dagar	10 dagar	25 dagar	20 dagar
Tillämpade sociala lärarförmågor					
	visa ett empatiskt och ansvarsfullt beteende i förskolan	visa förmåga att i sitt ledarskap beakta demokratiska värderingar och barns delaktighet	kommunicera med barn kring naturvetenskapliga fenomen och tekniska lösningar i barns olika miljöer	anpassa sitt pedagogiska ledarskap för ämnesområden inom det förskolepedagogiska fältet	7. anpassa sitt ledarskap till den pedagogiska situationen
		använda olika kommunikativa uttrycksformer som främjar barns språkliga lärande och utveckling			
		anpassa kommunikation till målgrupp och situation			
	samarbeta och interagera med barn, vårdnadshavare, handledare och arbetslag	reflektera över sitt professionella agerande i relation till förskolans värdegrund, med särskild tonvikt på jämställdhet	hantera sociala relationer i den dagliga verksamheten på ett lämpligt och ansvarsfullt sätt	10. kunna samverka med olika aktörer inom och utanför förskolan	8. använda ett professionellt och etiskt förhållningssätt i samverkan med barn, personal och vårdnadshavare
	visa självinsikt och lyhördhet för konstruktiv kritik				9. visa förmåga till självreflektion genom att delta i kollegiala samtal samt ta till sig konstruktiv kritik och förändra sitt handlande

Examinationsformer som studenten möter i de olika VFU-kurserna

- Omdömesformulär: Handledaren lämnar ett omdöme där det framgår om studenten uppnått målen för kursen samt till vilken grad (alla VFU-kurser)
- Skype-samtal: Lärare från LiU samtalar med student och handledare via Skype eller liknande.
- Obligatoriskt seminarium: Studenten förbereder ett dilemma (lämnas in skriftligt på Lisam) och deltar i diskussioner på ett seminarium.
- Skriftlig inlämningsuppgift
- Trepert inkl. VFU-besök: Lärare från LiU besöker studenten på VFU-platsen, observerar och samtalar efteråt med student och handledare. (Avslutande VFU eller i VFU termin 5)

Tabell över hur de aktiva verben i kursmålen kan kännas igen.

(Numreringen hänvisar till kursmål)

Dessa lärarförmågor är exempel på sådant som behöver tränas under samtliga VFU-perioder för att studenten ska kunna klara av att ta helhetsansvar i den avslutande VFU:n. **OBS! Det är alltid bedömningskriterierna i respektive kurs omdömesformulär som avgör till vilken grad och på vilket sätt kursmålen ska uppnås.**

1. Konkretisera styrdokument och anpassa	2. Organisera miljöer för lek, lärande och utforskande	3. Planera undervisning	4. Genomföra undervisning	5. Utvärdera och dokumentera
Redogör för förhållandet mellan nationella, lokala styrdokument och utbildningen/verksamheten i förskolan	Organiserar rummets fysiska miljö och undervisningens form och innehåll så att det lämpar sig för valt undervisningsinnehåll	Anpassar och utvecklar ett undervisningsinnehåll utifrån barns olika förutsättningar och behov	Varierar undervisningen	Observerar, dokumenterar och reflekterar över barns lärande, utveckling och framsteg
Konkretiserar och förtydligar och bryter ner övergripande mål på ett konstruktivt och anpassat sätt.	Väljer medvetet rum/miljö och anpassar till undervisningens innehåll	Kan upprätta fungerande planeringar och relatera till gällande styrdokument.	Planerar en intresseväckande och motiverande start och skapar förväntningar	Tar del av och tar tillvara barns intressen
Visar i sitt agerande att hen kan förhålla sig till gällande styrdokument.	Organiserar undervisningsinnehåll och aktiviteter så barnen ges möjlighet till ett utforskande lärande	Upprepar och utvecklar undervisning beroende på barnens förutsättningar, intressen och behov	Anpassar röstens styrka, rytm och betoning till undervisningens innehåll och mål	Följer upp och kan diskutera barns utveckling (t.ex.socialt, motoriskt..)
Agerar och motiverar sitt förhållningssätt utifrån värdegrunden.	Anpassar och förbereder material till aktivitet och barngrupp/individer	Organiserar grupper utifrån barnens förkunskaper, styrkor, erfarenheter och intressen	Använder ett tydligt och anpassat kroppsspråk	Följer och kan diskutera grupprocesser
	Ger förutsättningar för lek och lustfyllt lärande	anpassar utmaningar utifrån barnets förutsättningar	Varierar arbetssätt och arbetsformer	Ger konkreta exempel på då lärande skett

	Använder leken som arbetsform när så är lämpligt		Använder olika estetiska uttrycksformer	Sammanfattar och reflekterar tillsammans med barnen
	Stimulerar och möter barn genom att själv gå in i lekens värld	Hanterar oförutsedda händelser	Genomför välstrukturerad undervisning	Utvärderar undervisning och föreslår förändringar
	Uppmuntrar barn att leka	Är flexibel i förhållande till sin planering utifrån förutsättningarna i verksamheten	Skapar överblick och sammanhang	Reflekterar kring undervisningens innehåll och kan ge exempel på hur den kan utvecklas
	Ger alla barn förutsättningar att delta i lek på sina villkor	Är lyhörd för barnens behov, tankar och önskemål	Övergångar mellan aktiviteter sker så att tryggheten i gruppen bibehålls	Reflekterar kring barngruppens sammansättning och dess förutsättningar
	Anpassar kommunikation om lek och i lek utifrån barnets förutsättningar		Förbereder barnen på kommande händelser, "ger ställtid"	Reflekterar kring miljöns utnyttjande och utformning och föreslår hur den kan utvecklas
	Anpassar lekens innehåll och komplexitet		Anpassa kommunikation med enskilda barn och grupper utifrån förutsättningar och behov	Är lyhörd för barnens tankar genom att ta hänsyn till dem i förändringsarbete

6. Ta tillvara barns kunskaper/erfarenheter	7. Anpassa ledarskapet	8. Använda ett professionellt och etiskt förhållningssätt	9. Visa på självreflektion och ta ansvar för egen utveckling	10. Kunna samverka
Skapar förutsättningar för delaktighet och inflytande och tillämpar ett demokratiskt arbetssätt	Skapar en positiv atmosfär	Visar ett professionellt och ansvarsfullt uppträdande som företrädare för sin profession	Visar i sin reflektion förmåga att lära sig av tidigare erfarenheter och återkoppling	Samverkar med olika aktörer inom och utanför förskolan
Är nyfiken och tar tillvara barns idéer och förslag	Talar med barn på ett positivt sätt och uttrycker positiva förväntningar	Bemöter alltid barn med respekt för deras person och integritet	Använder reflektion som underlag i sin planering	Samverkar med och visar respekt gentemot samtliga yrkeskategorier som finns på arbetsplatsen
Bemöter barn med respekt	Visar värme och empati och är närvarande och stöttar vid behov	Ser till barnets behov och rättigheter	Deltar i samtal och bidrar till ett reflekterande klimat	Samverkar med och visar respekt gentemot föräldrar/vårdnadshavare och barn
Uppmuntrar barn att lyssna på varandras åsikter och strävar efter att alla barn är delaktiga	Skapar ett tillåtande klimat	Arbetar aktivt och normkritiskt mot diskriminering och kränkande behandling	Kan såväl ge som ta konstruktiv kritik	Sätter av tid och visar intresse och engagemang för andras förslag och framförda synpunkter
Ger talutrymme till barn	Tar tillvara på barns upplevelser, åsikter och tankar	Är uppmärksam på varje form av kränkning och trakasserier	Använder dokumentation som ett verktyg för yrkesprogressionen	Tar själv initiativ till möten och samverkan när så behövs.
Uppmuntrar barn att känna tillit till sin egen förmåga	Har överblick		Identifierar sitt behov av ytterligare kunskap för att utveckla sin profession	Samverkar kring planeringar och gemensamma aktiviteter

Individanpassar och anpassar för barn i behov av stöd	Är flexibel och medveten om hur den egna placeringen i rummet kan påverka det som händer i rummet	Förvaltar förtroenden och agerar professionellt mot såväl kollegor, arbetsgivare som barn och vårdnadshavare	Är flexibel och villig att utvecklas	Samverkar kring övergångar förskola - förskoleklass för att skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande.
Uppmärksammar barn som är i behov av stöd och anpassningar för sin utveckling	Är uppmärksam på vad som händer i hela gruppen och inte enbart fokuserad på enskilt barn/aktivitet	Verkar för att upprätthålla förtroendefulla relationer med barn och med deras vårdnadshavare	Arbetar målmedvetet med att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden	Förbereder barnen inför övergångar från förskola till förskoleklass, (skola och fritidshem)
Planerar så att barn i behov av stöd får relevant uppmärksamhet och hjälp	Ser möjligheter istället för problem - är lösningsfokuserad	Är lyhörd för andras livssituation och behov	Balanserar krav och förväntningar och värderar arbetsinsatsen i förhållande till tillgänglig tid.	
Uttrycker barns olikheter som en tillgång	Agerar förebild i sitt ledarskap	Kan sätta sig in i andra människors perspektiv		
Respekterar barns val av pedagog	Uttrycker sig lämpligt och är omsorgsfull i sitt ordval kring barn.	Skiljer mellan att vara personlig och privat		
Ser till individen vid övergångar mellan avdelningar		Uttrycker sig lämpligt och är omsorgsfull i sitt ordval kring barn och om sin profession		

Kursmentorernas medverkan i kurs

Förutom att medverka i planering och uppföljning av kurs så har kursmentorn en stor roll under genomförandet av kursen. Kursmentorn håller seminarier med studentgrupper för att förena teori med praktik och synliggör kursinnehåll med egna exempel från verksamheten. Studenten får på så sätt en chans att höra hur verksamheten rent konkret behandlar det teoretiska ämnesinnehåll eller det utbildningsvetenskapliga innehåll som kursen berör. Kursmentorn leder studenten även i övningar för att integrera verksamhetens perspektiv med det akademiska för att förbereda för yrkesverksamheten. I kurser med VFU initierar kursmentorn hur studenten ska använda sin utvecklingsplan utifrån utvecklingsguiden inför och efter VFU-kursveckorna.

I kursmentors uppdrag ingår att:

- fungera som en länk mellan universitetsutbildningen och förskole-, fritidshems- och skolpraktiken och därmed stödja professionsutvecklingen för lärarstuderande på väg in i yrket och på väg ut i yrkeslivet.
- synliggöra och integrera förskolans, fritidshemmets och skolans perspektiv i utbildningen.
- i dialog med kursansvarig, kursteam, ämnesråd och studenter företräda professionen i enskilda kurser.
- arbeta med planering och uppföljning av de studerandes kursuppgifter under verksamhetsförlagd utbildning, och att när så krävs bistå med underlag inför examination.

Exempel på innehåll som kursmentorerna behandlar och knyter an till i kurserna:

Läroplanen, värdegrunden, planering, undervisning, ledarskap, yrkesetik (dilemman i vardagen), planen mot diskriminering och kränkande behandling, dokumentation och pedagogisk dokumentation, introduktion i förskolan, samverkan med vårdnadshavare, lek i förskolan, digitalitet i förskolan, språkmedvetet arbetssätt, normkritik/normkreativitet, tematiskt/projektinriktat arbetssätt, nyanlända barn, kringresurser, kvalitetsarbete (Planen mot diskriminering och kränkande behandling), m.m.